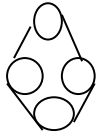

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA...**

Okotova 21, 2018: Na Siga ni Turaga ni Penitiko 21 [Pentecost 21]: Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakatata se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

1. Ena macawa oqo Okotova 21, 20018 eda goleva kina na:

A. Jope 38:1-7, 34-41: Ena vula oqo, Okotova eda goleva tiko kina nai vola nei Jope. O cei ea vola? E nanumi ni dua vei iratou oqo: ko Jope, se ko Mosese, se ko Solomoni, se ko Ilaiu [32:2]. Ena Isikeli 14: 14 kei 20, ea cavuti Noa, Taniela kei Jope ena vuku ni gauna dredre e ratou a donumaka; kei na Jemesa 5:11, ea tukuni Jope ena nona vosota vakadede. E rairai ea volai ena 2000-1800 BC/BCE, mai na vanua ko Usi ena tokalau kei Palesitaina voleka ki Tamasiko kei na uciwai na Euferetisi. Ea nanumi ni oqo nai matai ni vola ea volai ni bera nai Vakatekivu, baleta ni vakaraitaki kina na cakacaka nei Setani ni bera na nodrau cala ko Ivi kei Atama. Dina ga ni sega ni tukuni e dua nai tukutuku baleta na Lako Yani, ia e kunei ena loma ni vola na draki ni bula ena gauna nei Eparaama ka vakayagataki kina na yaca ni Kalou 'Yahweh,' me vaka na Lako Yani ena gauna nei Mosese. Ai matai ni vola me volai ea vakayagataka na veimataqali serekali, matua vosa kei nai vakarau ni volavola ka dredre meda raica ena dua nai vola mai ki muri me tautauvata kaya. E sinai ena vosa vuku, ia sa talei ni vagolei na 'vuku' ki na veika me baleta na Kalou ko 'Yahweh' [Jiova]. E no kina na vuku, ka tarogi kina na taro bibi oqo, me vaka ea tarogi ena veigauna sa oti kei na gauna oqo: 1. A cava nai naki ni noda tiko e vuravura? [Why are we here?]. 2. A cava nai naki ni bula? [What is life about? or What is life's purpose?]. Na veivakasama bibi e nai vola oqo: 1. Na Rarawa; 2. Na vere, eke nei Setani; 3. Na vinaka ni Kalou; 4. Na yalo se nai tovo dokadoka; 5. Na vakabauta. Nai naki ni vola: Me vakaraitaka na Nona kaukauwa kei na Nona veiliutaki na Kalou kei nai balebale ni Vakabauta. E dua ga na taro levu ko ya, 'A cava mera vakararawataki kina na yalododonu? [Why do righteous/good people have to suffer?]. Sa vakaraitaka nai vola na veivakasama bibi eso ena bula nei Jope ka veibasai kei na watina, e dua e yalawai ka sega ni totaki Jope ena gauna ni nona leqa. Ia ko Jope e dua e yalododonu ka vinaka Vua na Kalou. E kunei kina na veivakasama cecere vakaoqo: 1. Dua ga na Kalou; 2. Na veiwakani ni tamata kei na vuravura e bulia na Kalou; 3. Kalou qaqa; 4. Na Kalou vinaka, dauveikauwaitaki ka dauloloma. Eda sa vakauqeti meda wilika kece na veiwase ni vola, ka meda raica kina na bibi ni rarawa nei Jope; dina ga ni ratou sasaga na nonai tokani me veileti kaya. Sa tovolea ko Jope me vakamacalataka na vu ni nona rarawa. Ia sa qai kaya ga ko Jope ni dredre vua na tamata me kila rawa na titobu ni Vuku ni Kalou [Wisdom of God], ia na Kalou ga e kila na Vuku vaka ko ya. E muri sa sega ni kila walega ko Jope na vu ni nona vakararawataki, ia sa dua ga na dina sa raica ka maroroya ko Jope, ka me sa noda talega: Ena via vaka oqo nai vakadewa ni 19:25-27: 'Niu sa kila sa bula tiko noqui Vakabula; ena tu talega e vuravura ena siga mai muri. E na vuca mai na yago oqo. Ia mai na yago oqo au na raica kina na Kalou, au na raici Koya koi au, au sa waraka ga na gauna vinaka ko ya.' 'I know that my Saviour lives and

at the end he will stand on this earth. My flesh may be destroyed, yet from this body I will see God. Yes, I will see Him for myself and I long for that moment,' [19:25-27-CEV]. Oqo na veivakasama momona sa bolei kina na noda bula na tamata.

Joep 38: 1-7, 34-41: I. Sa dredre sara meda kila na veika kece me baleta na Kalou, ko ya ena noda kila vaka-vakasama walega na Kalou [God is incomprehensible]. Ia eda kila ga ni sa sinai nai VT mai na veika e tukuni me baleta na Kalou, kei na sala ena rawa kina na noda veiwekani tawa mudu vata kei na Kalou oqo. Sa sega ni rawa meda vakatautauvatataki Koya kei na dua tale na ka, ena Nona kaukauwa kei na Nona bula. Na Kalou sa tabu, savasava, lagilagi ka vakaiserau, ka sa dredre sara vei keda na tamata meda raici Koya. Ni vosa na Kalou, sa dodonu ga me vakarorogo na tamata. **Sa ka bibi ga meda kila vinaka na veika kece me baleta na Kalou, me vaka e dauyaco ena Nona vakaraitaki Koya [revelation], ena nodra bula na tamata vakabauta.** II. Eda raica ena wase 38 na Nona a vosa na Kalou vei Joep ka me vaka ea rogo mai ena covulaca. Eda kurabuitaka ni a sega ni sauma mada na vakatataro nei Joep na Kalou, ia sa qai mai veitarataravi ga na Nona vakatarogi Joep [38:1-41:34]. Ea sega ni taroga ko Joep na veika bibi ea dusia na Kalou ni dodonu me a taroga Vua. *Sa dina ni a sega ni kila vinaka sara ko Joep na vuravura ea bula kina, ka vakavuna me dredre talega vua me kila vinaka na Kalou ko Jiova.* III. **Wilika, Rogoca ka dikeva vakatabakidua na tikina 1-7**: Ena so na gauna ena noda bula eda dau boletaka ni da kila na veika kecega e dauyaco, ko ya ena noda vaqara ena noda vuku ga. Ni sa dau yaco meda vakadinadinataki se vakataucokotaka na noda nanuma, ka sa dauyaco me sai vakarau ni noda bula. **Rogoca oqo**: Ni sa qai lako tale mai e dua ka mai vakaraitaka e dua tale na mataqali vuku ka duidui sara ka vinaka cake mai na kena eda kila tiko? Sa dauyaco mai na kena gauna meda sa vakasaurarataki ka meda ciqoma na vakasama vou me sai vakarau ni noda bula! Eda sa qai dauliaci keda nida sa yalo druma ka tikoga ena dua nai vakatagedegede e tiko sara e ra. Na veitalanoa oqo ni Kalou kei Joep sa laurai kina nai yaloyalo ni bula e duatani sara mai na kena e kila tiko ko Joep, se eda kila na tamata? Ni dau yaco mai na gauna meda kilai yaloda kina ena qai tarogi keda na Kalou [**dua na nai vakadewa, raica talega na kenai enai FOV se FNV**], *'O a tiko mai vei ni'u a vakatora na yavu kei vuravura? [Where were you when I laid the foundation of the earth?]* kei na *'O cei e vakatora na vatu yavu ena gauna era lagasere kina na veikalokalo ni mataka, kei na nodra kaila vata se domovata na veika vakalomalagi ka kaila ena reki kei na marau? [Who laid the cornerstone when the morning stars sang together and all the heavenly beings shouted for joy?]*. Ni da rogoca ka vakasamataka na veika oqo, sa vakatavulici keda meda vakadeitaka ga na noda somidi, yalani na

veika eda kila, ena yalodruma ka malumalumu. Na veika eda nanuma me maroroi keda, sa dau voroki ka veisau. Sa ka mosimosi na vakararawataki [suffering] ka rawa me ologa ka vakadruga na noda bula. Sa sega ni oti nai talanoa oqo! Na Kalou ena Kalou tikoga, na Kalou cecere ka tawakilai [mystery]. Eda sa kila ga na veika ea vakayacora na Kalou, kei na veika sa vakayacora tiko, kei na veika ena vakayacora tiko ena veigauna sa bera mai. Sa dusia oqo ni sa dredre meda yacova nai vakatagedegede ni Nona bula na Kalou, dina ga nida viavia kila, ia eda sega ni yacova rawa. Sa cecere dina ga nai vakatagedegede ni Kalou [God's standard], ena dredre meda yacova, ia na ka ga meda vakayacora, meda toro yani Vua na Kalou ena yalomalumalumu ka vakarorogo Vua. IV. Wilika, Rogoca ka dikeva na 34-41: Eda dau taroga na veitaro vakaoqo: Ko ni sa tiko e vei na Kalou? A cava beka ko ni sa vakayacora vei au e na yabaki oqo, se ena macawa sa oti, se ena noa, se ena vica na aua walega oqo, e dua beka na ka? Ena gauna ni galili, se gauna ni leqa eda dau taroga se sa tiko beka e vei na Kalou? Ia nida gole tani se lako tani mai na noda leqa, se nai veika e tara tiko na noda bula ka rai yani ki vuravura raraba, me vaka na ka ea kaya na Kalou me raica ko Jope. Eda na qai raica ka sarava: sa ciri tu na o ka vakavuna me tau mai na uca; eda raica na tibi ni livaliva ka rogoca na kurukuru kei na yaseyase ka sala vata mai kei na cagi laba. Nida raica na veika sa yaco tiko e vuravura eda na qai raica ka kila na Kalou *ea raica ka kila talega ko Jope.* Oqo e dua na Kalou kaukawa ka qaqa ka tawa kilai. Na vakatataro nei Jope kei na kenai sau mai Vua na Kalou, *'Raica oqo na veika au sa vakayacora [Here is what I have done?]. A cava ko sa cakava [What have you done?].* Sa kacivi keda tikoga na Kalou meda kilai Koya, ka kila na Nonai tutu e vuravura kei na noda bula na tamata. Sa kila vinaka na Kalou na veika sa yaco tiko ka sa sureti keda na Kalou meda kila. Na veika kece tiko sa dusia na kaukauwa kei na lagilagi ni Kalou, oqo edua na vakasama bibi taudua meda kila. Na Kalou oqo e kauwaitaki keda ka Lomani keda. Ena vuqa na gauna eda nanuma nida sa kila na veika kece me baleta na Kalou, ia eda kurabui ni sa duidui sara na Nona nanuma na Kalou mai na noda na tamata. Sa bibi kina na noda vakasaqara meda kila vinaka sara na loma ni Kalou ena noda bula.

B: Ai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena*

vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki [Penteteuch-pente-5, teuch- vakaro se lawa]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai vakatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro [Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatani sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Mai nai Wasewase IV ni Same 90-106, e dua na Same nei Mosese, e dua baleti ira na Dauveivakabobulataki kei na Same ni nona vakacaucautaki na Kalou. Sa dusia na veisame ogo meda kila na tamata na nodai tutu vakatamata e vuravura kei na kena dodonu meda vakamalumalumutaki keda ena mata ni Kalou.

Same 104:1-9, 24, 35: Na Nona veibuli na Kalou me vaka ea volai vakaserekali, me vaka e kune e nai Vakatekivu 1-2: matai ni siga, na rarama [1, 2]; e nai ka rua ni siga, na lomalagi kei na wai [2, 3]; e nai ka tolu ni siga, na vanua mamaca kei na veikau [6-18]; e nai ka va ni siga, na matanisiga, vula kei na kalokalo [19-23]; e nai ka lima ni siga, na ika kei na manumanu vuka [25-26]; e nai ka ono ni siga, na manumanu yavai va, na tamata kei na kena kakana [21-24, 27-30]. Sa talei nida raica nai tukutuku ni veibuli ena kena vakasamataki vakavuku na veitarataravi ni veika ea buli. E salavata kei na vakasama ni vakadidike ni rawa me vakavuna na bula na veitarataravi ni veika e buli [natural, ‘biological’ progression or ontology]. Sa dodonu kina vei ira na tamata kecega mera vakacaucautaka na Kalou, [35c]. ‘Mo vakavinavinaka [vakarokoroko] vei Jiova na yaloqu, dou ia vei Jiova na vakavinavinaka [kei na vakarokoroko].’

C. Iperiu 5:1-10: Ogo nai matai ni gauna meda goleva kina nai vola vei ira na Iperiu, ia a rairai volai ni bera na 70 AD/ACE ka sega ni tukuni kina ni sa rusa na vale ni soro mai Jerusalemi ka dauvakayacori kina na vakacaboi soro. E kainaki ni a vola ko Paula, se ko Luke, se ko Panapasa, se ko Sailasa se ko Filipe, ia e so era raica ni vaka na vakasama matata ni marama, ka nanumi kina ni a vola ko Pisisila, kai tokani nei Timoci [Iperiu 13:23]. Nai VT vakaViti e volai kina ni vola ko Paula [Na FNV sa vakayagataka ga: ‘Nai Vola vei ira na Iperiu’], ia sa matata ni sega ni koto kina nai vakarau ni volavola nei Paula ka tekivutaka kece nonai vola ena “Koi au ko Paula...” Sa dredre sara me kilai se o cei e vola? Eda sa duavata ga kei na qase ni lotu ko Origen mai Alekisadaria ni kaya, ‘na Kalou ga e kila.’ Nai vola ogo ea volai vei ira na Iperiu [Jiu] era sa lotu Vakarisito ka

ra vakararawataki ena vuku ni nodra Vakabauta na Turaga ko Jisu Karisito. Sa rairai vei ira na Lotu VaKarisito Jiu mai Itali [Roma], raica na 13:24. Sai naki bibi ga ni vola me dusia ni vinaka cake, se uasivi cake ko Jisu mai nai vakarau makawa ni lotu se bula vakaIperiu [Jiu]. Sa taucoko, uasivi cake, mana, yaga na bula vata kei Jisu, kei na Nona cecere cake se vinaka cake ko Jisu mai na Agilosu [1:4-10-18]; uasivi cake mai na parofita [lesoni ena macawa oqo, rai ki ra], uasivi cake mai vei ira nai Liuliu [3:1-4:13]; e uasivi cake mai vei ira na Bête [4:14-7:28]; e Veiyalayalati Vinaka [Vou] e uasivi cake mai na Veiyalayalati Makawa [8:1-13]; e uasivi cake mai na vanua ni so-Kalou [9:1-10]; ko Koya sa bokoci nai valavalaca [9:11-10:18].

Iperiu 5: 1-10: I. Tikina 1-4: Nida sa kila na nodai tavi, sa kenai balebale nida sa kilai keda talega. Ni da sa kila na nodai tavi, na nodai tutu, kei na levu ni cakacaka me qaravi sa na rawa kina me levu na veika dredre meda colata ka sa gadrevi vakalevu kina na veivuke vaKalou. Na Kalou sa digitaka na Bete me vakataki Eroni, na nodrai tavi na bete mera vakatusa na nodrai valavalaca na tamata. Ia ko koya talega na bête, *e dodonu me vakatusa na nonai valavalaca me vaka ni tamata ga, ka tu talega na nonai valavalaca.* Vakaviti se vakaitaukei e dau vakayacori na veisorosorovi, ni dua e cala e kauta e dua na kamunaga ka la'ki cabora mei soro vua e cala kina. Edau muri na kena matailalai ena kena ciqomi, ka dauyaco kina na veivakaduavatataki kei na veilomani, ka sa semati tale na veilomani me vaka eliu. Mai Samoa e vakatokai me *ifoga* ka tiko talega na kenai valavala me muri vakavinakaka ka sa yaco kina na duavata ena kena kanavata ni veilomani, ka sa kenai i tinitini ga me vakadeitaki na nodra veiwekani me vaka e liu. **II. Tikina 5-10: Sa tomani tikoga na vakasama ni ko Jisu e uasivi [better than] mai vei ira na bête era daubulia na tamata.** Ko Jisu talega na bête e digitaki Koya na Kalou, [raica na Same 2:7, 110:4] mai na kawai Melikiseteki, [*kenai balebale 'my king righteous...na Tui Dodonu Savasava, raica na Vakatekivu 16 me baleti koya*], ia sa sega Vua ni valavalaca. Ko Jisu ea cabora na Nona masu ena tagi kei na vutugu Vua na Kalou ena vukuda na lewei vuravura taucoko, [Luke 22:41-44; Maciu 27,46,50; Marika 14:36] ea vakayacora na Nonai tavi ena Nona vakarorogo ka talairawarawa Vua na Kalou. **III.** Ena Nona talairawarawa Vua na Kalou sa yaco kina me savasava ka sai vurevure ni veivakabulai vei ira kecega sa vakarogoci Koya [vakabauti Koya].

D. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola se Kosipeli nei Marika: *O cei ko Marika? E tolu na yacana: Marika [Marcus] na yacana vakaLatini [Roma], Joni se Jone [Johannan- God has shown grace-Sa vakaraitaka na Kalou nona loloma savu], na yacana vakaIperiu kei Kolobodatoluse [Colobodactoluse -stubby fingers-qaqalo lelevu ka lekaleka] na yacana vaKirisiki. Na yaca Jone Marika e yaca vakayagataki vakalevu [common names] ka so na gauna e nai VT e vakayagataki ga e dua na yaca, Jone se Marika, ena yaga me vakuri tale na yacana baleta ga ni vica tiko na Joni se Marika se Joni Marika enai VT kei na i tukutuku ni lotu*

taumada. Ko ira na DauniVT e duidui na nodra i vakamacala me baleta na yaca Jone Marika. Baleta ni dau kacivi ena yacana vakaRoma Marika, e rairai e dua e toka vinaka. Eda kila ga ni dua na vale levu nei tinana ko Meri e Jerusalemi era dau soqo kina ko Jisu kei na nona tisaipeli kei ira na vakabauta. [Na cauravou a tomani Jisu kei iratou na tisaipeli ki Kecisemani [Marka 14:51,52] e dreti laivi vua nai tutuvi ka ni luwaiwale tu...e rairai e dua ga e yadra cecekala mai me tiko ga ena gauna ni masumasu ka rogoca tiko na masu nei Jisu niratou a moce na tisaipeli, e rairai eratou lako mai nona vale ko Jisu kei na nona tisaipeli]. Ko ira na lewe 120 era a tiko ena dua na vale levu, na vale a ceguvi iratou kina ko Jisu ena Yalo Tabu [Joni 20], se e a sovaraki kina na Yalo Tabu [Cakacaka 2:1ff]; na vale ni soqo ni sa tucake tale mai na mate ka rairai kina ko Jisu. Sa rairai o koya ga na vale oqo nei Meri kei Jone Kolobodatoluse Marika. A vola ko Joni Marika [Cakacaka 12:12, 13:13] nai tokani nei Panapasa kei Paula. Dina ga ni rau a veileti kina ko Panapasa kei Paula, e muri sai tokani nei Paula, ni a vesu tu mai Roma [Kolosa 4:10; Filimoni 24; 2 Timoci 4:11]. A volai mai Roma ena loma ni 55-65 AD/ACE kai matai ni Kosipeli a volai. Sa macala ni a tu eso nai tukutuku volai enai vavakoso lotu ka ra vakayagataka me dauwiliki ena gauna ni soKalou' ka vakayacani vakaJamani me 'Q'. Nai vurevure oqo e vakayagataka ko Marika kei iratou na vo ni Kosipeli ka dauvakatokai me 'Vurevure Q' [Q Source-Q mai na vosa vaka Jamani –German- Quelle or Source, nai Vurevure] vei ira na Daunivola Tabu. Sa kenai balebale ni rau tautauri ko Maciu kei Luke mai vei Marika kei na Q. E muri ga sa nanumi ni a kauta mai vei Pita e vuqa nonai tukutuku [I Pita 5:13]. Dua tale na kenai vakamacala: baleta ni a volai mai Roma, e nanumi ni yu ni tukutuku nei Marika ko Pita, nai tokani ka tisaipeli nei Jisu. E a nanumi taumada me vakatokai ga me Kosipeli nei Pita. E vica nai tukutuku me baleti Pita, vakauasivi nona malumalumumu, me vaka na 'Lako tani ki dakuqu, Setani...' [8:33]. Ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. Ko Maciu e vola na bibi ni nona vakatutusa ko Pita, Maciu 16 me baleta ni ko Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou. Sa okati eke na vakasama e rogo mai vei Jisu ka tu kina ko Pita: 'ena dela ni vatu oqo au na tara kina nai soqosoqo lewe ni lotu.' Ko Jisu e dusi koya ga se dusi Pita? [E duidui na vakadewa ni tikina oqo mai na Lotu Katolika vakaRoma kei keda na veimatalotu eso [Protestant churches]. O Pita e a sota ga kei Jisu mai na nona veipapitaisotaki ko Joni; a papitaiso talega kina ko Pita. Mai na Joritani ga e tekivu kina na Kosipeli nei Marika, na vanua ga ka tekivu kina ko Pita. E sega enai vola nei Marika na i tutuktuku ni sucu nei Jisu se na nona gauna ni gone, ia sa tekivu sara ena nona tukuna na Matanitu ni Kalou ka laki tini ena kauveilatai. Nai tinitini ni vola ena wase 16 e veiletitaki vakalevu, e tolu na kena nanuma: 1. Yala ga ena 16:1-8 ena dua nai yatuvosa ka sega ni vakaoti baleta ni tini botoilevu ga ena vosa 'afraid of...' rerevaka...' sa qai tini vinaka e muri vei ira eso me vaka e volai 'niratou sa rere'. 2. Vakuri ena 16:9-20 ka sa matata vinaka ni kau mai na veivakasama oqo e muri sara me taucoko kina na vakasama me vaka na vo ni Kosipeli, ko ya me tini ena tucake tale, na qaqa ni sa rairai veiiratou na tisaipeli, na nona kaucake ki lomalagi, na yalataki ni nona na lesu tale mai kei na nodratou talai me tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai. 3. Ka tolu ni otioti, e vakuria ga na tikina e 8, ena 9 kei na 10 me vaka oqo: 'Eratou sa lako yani vakatotolo na marama ka tukutuku vei Pita kei iratou nonai tokani na vuku ni veika sa yaco. Sa oti koya, sa talai iratou na nona tisaipeli ko Jisu ki na tokalau kei na ra me tukuna nai tukutuku tawa mudu ka savasava mera rogoca na tamata ka vakabulai kina ka tawa mudu'. Baleta ni vakaoqo na kenai tinitini, eso na vakavakatu e lako mai: 1. Ni sega ni vinakata ko Pita me dusi ni taleitaki koya taudua ga ko Jisu [favour] ka tukuni na veika baleti koya me vaka ni a rairai taudua ga vua ko Jisu [IKoronika 15], e a dresuka laivi. 2. E so na daunivola Tabu era nanuma ni a rairai a kama ena kama levu mai Roma ena gauna nei Niro nai tinitini vola oqo wase 16:9 ka lako yani, e muri ga sa qai vakacurumi na kenai tinitini e rua e cake. Oqori e so ga na vakasama ena veigauna. Eda sa vakadeitaka ga ni ko iratou na vo ni Kosipeli eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. E sega ni vakabibitaka ko Marika nai vakamacala se nai vakavuvuli nei Jisu, ia sa levu ga nona vakabibitaka na cakacaka ni veivakabulai nei Jisu. Nai naki levu ga ni Kosipeli nei Marika me tukuna se ko cei oqo ko Jisu, bibi na nona cakacaka ka vica ga na nonai vakavuvuli me vaka eda raica ena wase 13. Ko Jisu a lako mai me veivakabulai ka solia nona bula ena vukuda na lewe vuqa [10:45].

Marika 10:35-45: [raica na Maciu 20:20-28]: I. Sa laurai ena kedratou maliwa na tisaipeli na veiqati, se ko cei me liu vei iratou. Ena lesoni ena macawa sa oti, eda raica na veivosaki vaka ko ya ea basika mai ena kedratou maliwa, ea kaya kina ko Jisu, O koya e 'via liu, me muri.' Erau a doudou sara na veitacini, ko Jemesa kei Joni na luvei Sepete me rau kerea vei Jisu nai

tutu cecere me rau vakaivotavota kina ena Nona matanitu, ko ya, me dua e dabe ena ligai matau, ka dua ena ligai mawi i Jisu, (ena Maciu, ea kerea ko tinadrau). Sa dei tu na vakasama vaka Jiu ni na tauyavutaka ko Jisu na Matanitu vaka Mesaia, ko ya me sereki ira na Isireli ena veiliutaki se veivakolonitaki vaka Roma. Eda kila ni sega ni vakavuravura na Matanitu ea vunautaka ko Jisu, sa mai tauyavutaka ga na Matanitu ni Kalou se Matanitu Vakalomalagi, ko ya ena kena tei e lomada na tamata. Ko ira era lewe ni Matanitu Vakalomalagi era vakabauti Jisu ni sai Koya ga na Luve ni Kalou kai Vakabula kei vuravura. Me vakataki keda ga ena so na gauna eda domona walega nai tutu, ia e sega ni tu vei keda na kenai tovo se kenai vakarau. Erau a sega ni kila na veitacini na ka erau a kerea. II. Sa kaya ko Jisu ni rau na ‘papitaiso’ [na papitaiso sa kenai balebale na *tabadromuci ena wai, eke sa kenai balebale, ni rau na tabadromuci se ologi se luvuci ka vauci talega se vakasinaiti ena rarawa kei na mate talega ena vukui Jisu*]. Ko Jisu talega ena ‘papitaiso’ ka sa vakarau lakova se curuma na rarawa, yaluma ka yacova na mate, [koi rau talega na veitacini *e rau a vakararawataki ka vakamatei talega, (Jemesa-vakamatei, raica na Cakacaka 12:2, Joni, ea kau vakavesu ki Patimo, raica na Vakatakila 1:9), ena vuku ni vakabauti Jisu*]. Ia me vaka nai tutu cecere erau a kerea me rau dabe kina ena ligai matau se ligai mawi i Jisu, sa lewa duadua ga na Kalou. III. Sa vakavulici iratou ko Jisu, ni kevaka eratou gadreva nai tutu cecere, me ratou Dauveiqaravi; *o koya ena via liu, me nodra ‘bobula’ na kena vo, ko ya me dauqaravi iratou*. Sai koya ga ko ya na kena sala, mo dauveiqaravi, sega ni ko sucu kaya mai, e dua nai tutu ko na vakayacora ena nomu loloma ka gadreva dina mo vakayagataka nai solisoli e tu vei iko me yaga ka me vakarokorokotaki kina na Kalou! Sa vakavulici keda talega na Turaga, ni sega ni ka kecega eda kerea ena vakayacora: ena so na gauna ena Sega, Wawa se Io, sa raica na Kalou na veika dina e ganiti keda na tamata yadua. Sa raica na Kalou na ka e yaga vei rau [*God gives what they need not what they want*], sa vaka talega kina vei keda. IV. Meda rai ka vuli ga vei Jisu ni ko Koya “*sa sega ni lako mai me qaravi, ia me dauveiqaravi ga, ka solia na Nona bula me kedrai voli na lewe vuqa.*” Na vakasama ni veivoli e koto eke... na bobula sa saumi enai lavo [ransom] me sereki ka vagalalataki kina. Sa koto eke na vakasama nida sa vesuki ki nai valavalaca, ko ya ena noda a vesuki tu mai vei Setani, sa qai voli keda lesu tale na Kalou. Nai sau ni noda sereki na dra i Jisu ka tiri mai na

kauveilatai, sa dusia ga na Nona mate na Turaga ko Jisu me sereki keda mai na liga ni Tevoro se nai valavalaca. Meda yalo malumalumu ga ka vakarorogo vei Jisu.

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegetis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Cava/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioiti mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?